

Esőcsepp a Dunán

A tudomány szerint az ember az anyanyelvén gondolkodik

*Mint kiűzött király országa széléről
Visszapillant a nap a föld pereméről,
Visszanéz még egyszer
Mérges tekintettel,
S mire szeme elér a túlsó határra,
Leesik fejről véres koronája.**

Alkonyatkor hazafelé jövet a csónakból messzire elláttunk a Dunán; végig a sima vízén, végig a parton. Szél lesz, vörös az ég alja mondogattuk; a szinte esti csendben mi voltunk a föld, a fű, a víz; egy voltunk a fákkal és a bogarakkal, a parti kövekkel és a villódzó homokkal.

* * *

Megint látni akartam a Dunát, beszívni a szagát, hallgatni a csendjét, átélni azt az elmondhatatlan érzést, hogy a mienk.

Fölhívtam az ismerősömet a mobilján, nem válaszolt, pedig többször is rácsöngettem. Pár perc múlva visszahívott egy autóbuzsmegállóból mondván: leszállt, mert nem akart a buszban kiabálni. Mint a vilám belém csapott a fölismerés: nem akart a városi autóbuzsban hangosan beszélni, nem keresi a bajt.

A fal mellett pici, sűrű foltos tojánhéj; kikeltek a kislecskék. A szülők szinte bugyborékolva csicse-regnek, ez már a második költésük, első fiókáikat elpusztította egy szűnyogpermetezés. A madarak a hatalmas víz fölött cikáznak, aztán bevágnak az esz alá, nyakuk hamvas barnásvöröse, mint a puha borsó; megetetik a kicsiket, fölkapják piszkukat, és elviszik. Egész délelőtt, egész délután; egész álló nap. Ámulok, csodálom ezt a csöpp madarat, és félttem a fiókáit, mert egész éjjel bagoly vadászott visítva.

A fák derékig vízben állnak, az ártér víz alatt, sok a tocsogó, megjelent a talajvíz. A Duna hatalmas. Árad. Itt-ott kilépett a rétekbe is. Most áll, mintha megnyugodott volna, nem hullámszik, nincs szél; kőszá, aprócska szellő mozdul, de a levelek mozdulatlanok. Ha gyertyát gyújtanék, a lángja még csak nem is imbolyogna. Az ágak mélyen a vízre hajlanak, fény vilan egy szitakötő szivárványos szárnyán. Aljnövény-

zetbe keveredett békák valószínűtlenül hangos cupogással igyekeznek valahogy partot érni, még szűnyog sincs. Átlátszó árnyék ereszkedik a néma vízre, a távolban mennydörgés, utána csend, még a madarak is elhallgattak. A nagy csendben hallom, ahogy egy esőcsepp a vízre esik. Halk zizzenés. Aztán még egy, és még egy. Eleredt, hallom a vízre hulló esőcseppek hangját. Ez a pillanat örök.

Gyerekkoromban a nővéremmel a Csatornát éltük meg, a zombori Kanálist, az volt ilyen örök. Szegény, százszor megalázott, mindenéből kiforgatott, földönfutóvá tett karadjordjevoi nagynéném ragaszkodott hozzá, hogy legalább a Csatornára járjunk. Legalább! Neki köszönhetem a víz csodáját és az úzás gyönyörűségét. Messzire fölúszunk, a víznek alig volt sódra; az is a varázshoz tartozik, hogy egész közelinek hallottuk a távoli kakaskukorékolást. A parton nád, káka, gyékény hajladozott; néha halk szél támadt, és borzongatva végigsuhant fölöttünk, óriás, sötétzöld levelek ültek a víz színén, köztük, szinte lebegve, sárga tavirózsa, hófehér tündérrózsa. Megcsodáltuk a fűgén korcsolyázó molnárkát, a száradó iszapból gyöngyházfényű, fuldokló kagylókat mentettünk a mély vízbe, és szorgalmasan kerülgettük a szűrős sulymot. Mi nem sulyomnak, hanem vízidiónak hívtuk, ami alighanem a német Wassernuss tükörfordítása. Tudtuk, hogy a békalencsétől nem kell félni, csak a hínártól, de az se veszélyes, ha az ember nem kapálódzik. Gyűjtöttük a gyékény torzsáját, szedtünk sárga nőszirmot, de vízililiomot, vagyis tündérrózsát soha. Nem tudom, miért, lehet, hogy a kimondhatatlan szépsége miatt. Nagyon sok volt a csíkbogár, őket könnyen fölismertük, a csiborokat pedig este összeszedtük, és másnap visszavittük a vízre, mert ez a bogár a fényre repül.

A Duna meg a Csatorna tiszta és büntelen, és él. Él a víz, és élnek a fák meg a bogarak, él az iszap, élnek a siklók, a gyíkok meg a békák, mert gondolunk rájuk, és megnevezzük őket.

* * *

Lehet, hogy némaságra ítélték őket, lehet, hogy végleg nem szólalhatnak meg apáik nyelvén, de a föl-

det, a fűvet és a vizet akkor sem lehet elvenni az Anáktól és a Sándoroktól, ha más nyelven szólnak. Ezt minden ember érzi és tudja, még azok is akik, akik más nyelven beszéltek őket.

* Petőfi Sándor. A puszta, télen
2009. július. 21.

Ritkuló levegőben

„Csak anyanyelvemen lehetek igazán én. Az a tény, hogy anyanyelvem magyar, és magyarul beszélek, gondolkozom, írok, életem legnagyobb eseménye.”
(Kosztolányi Dezső)

*Hol sírjaink domborulnak,
Unokáink leborulnak...*

Otthon jártam, megváltottam a sírokat. Azokat, amik megmaradtak. Hogy legyen, ahol leboruljon, ha lesz, aki leboruljon. Minket, élőket fölöröl az egyke, az elmenés, a túllihegett lojalitás, anyanyelvünk föladata, kultúránk nem ismerése, történelmünk elfelejtése; sírjainkat könyörtelenül pusztítja az idő és a pénztelenség. Anna és Sándor csak a génjeimben vannak meg valahol, a bennem öröklődő és folytatódó lényükben maradtak fenn csupán. Ők a nagypám szülei voltak, nagyon rég meghaltak, de a nagymama beszélt róluk, és mindig vittünk virágot nekik. Aztán az apám föladata, nem bírta fizetni, mert az a kicsi is számított. A nagymama sose bocsátotta meg neki, hogy elveszejtette a nagyszülei sírját. Én nem akarnám elveszejteni a nagymamáét.

Ritkul körülöttem a levegő, ritkulnak körülöttem az emberek, és ritkulnak azok, akik ezen az egyetlen, gyönyörű és kivételes nyelven beszélnek. A nagymama hat unokája közül már csak az a kettő van otthon, aki örökké Zomborban nyugszik. A dédunokák szerte a világon, a hét közül hárman nem is tudnak magyarul.

Van, aki elmegy, van, akit elmenesztenek, van, aki felejtéssel, van, aki beolvadással oldaná meg a kisebbségi lét lehetetlenségét.

Sose felejtsem el a szerb nyelv Európa-hírű tanárát az egyetemről! Meggyőzött minket, hogy egy magyar soha, de soha nem fogja megtanulni a szláv nyelveknek eme legdallamosabbikát (!) a maga négy hangsúlyával. Tehet egy magyar bármit is, nyelvének fávágó ritmusa miatt nem is hallja a négyféle hangsúlyt, nemhogy ki tudná helyesen ejteni. A magyart mindig el fogja árulni a hangsúlya!

Az én évfolyamomról csak hárman maradtunk a harmadik, majd a negyedik évre, pedig mintegy harmincan indultunk. Mi, jövődő magyartanárok

az első és második évben a tíz tantárgy közül csak a magyar nyelvet és a magyar irodalmat, illetve a negyedik szemeszterben az irodalomelméletet tanultuk magyarul. Állandóan a megszüntetés veszélye fenyegetett bennünket, és csak tanáraink nagyszerű gesztusa mentett meg minket, mert hár-munknak úgy tartottak előadást, mintha harmincan volnánk.

Gyerekkorom óta mindig hadakoznunk kellett vagy valamiért, vagy valami ellen. Tőlünk mindig el akartak venni valamit. Elvitatták hazánkat, történelmünket, kultúránkat, hagyományainkat, anyanyelvünket. Statisztikai adatokat kértek tőlünk egyszer a hetvenes években, s az államilag kitalált, jóváhagyott és hivatalos helyen hitelesített rubrikák közül a magyart az idegen nyelv rubrikájába kellett volna írnom, mivel a szerbet semmiképp sem lehetett az idegen nyelvek közé sorolni.

Nekünk mindig egy gonddal többünk volt, mint a többségnek: a kisebbségiségünk. Minket mindig fojtogatott valami. Vagy nem volt tankönyv, vagy nem volt iskola, vagy nem volt állás, vagy az ország leg-távolibb részében kínáltak lakást és munkát, vagy ma-gunkat mentettük a munkanélküliség, vagy a gyere-künket a katonaság elől. Mindig is kinevettek a hang-súlyunk miatt, kigúnyoltak az anyanyelvünk miatt, ros-zszul írták a nevünket, megbélyegeztek, megaláztak, most meg pofoznak, vernek.

Határon kívüliek vagy határon túliai vagyunk, külföldre szakadtak, esetleg elszakított földön élők, netalán délvidéki, vagy felvidéki, vagy más magyarok; ideátiak, vagyis odaátiak. Újabban külhoniá léptünk elő, és ezen mind Kelet, mind Nyugat értendő, pedig mi is azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.

Ritkul a levegő, ritkul a magyar szó. Azt akarom, hogy legyen, ahol, és legyen, aki leboruljon. Németországban élő sorstársam Arany János balladáiban, a Toldiban; a magyar nyelvben van otthon, benne lelte meg hazáját.

Két világháború, fölszabadulás, ötvenhat, bársonyos rendszer és vitatható rendszerváltozás... szétszóródtunk, de bárhol is vagyunk, ez az áldott nyelv átmenti nekünk a földet, a fűvet, a vizet. Anyanyelvéből nem lehet kitépni az embert, hacsak nem lép ki belőle önként. Nyelvünk hazát és ott-hont ad mindnyájunknak József Attila verseiben, Berzsenyi, Vörösmarty, Mikszáth és Móra és Tömörkény és Juhász Gyula és minden magyar író minden sorában akárhol is élünk, akárhányan is vagyunk.

2009. augusztus 20.